

DE BETEKENIS VAN ERFDIENSTBAARHEDEN
BIJ VASTGOEDTRANSACTIES

DE BETEKENIS VAN
ERFDIENSTBAARHEDEN
BIJ VASTGOEDTRANSACTIES

Vincent SAGAERT
(ed.)

intersentia
Antwerpen – Cambridge

De betekenis van erfdiensbaaaheden bij vastgoedtransacties
Vincent Sagaert (ed.)

© 2017 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0799-4
D/2017/7849/68
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

TEN GELEIDE

Het voorliggende boek is het verslagboek van de dubbele studiedag die het Instituut voor Goederenrecht van de KU Leuven organiseerde in Kortrijk (12 januari 2017) en Leuven (18 januari 2017). Het was een voorrecht om met dergelijke auteurs, die alle verbonden zijn of waren aan het Instituut voor Goederenrecht, aan de totstandkoming van dit boek te mogen samenwerken. Naast de sprekers en auteurs, gaat mijn dank uit naar de voorzitters (Caroline DELESIE (vrederechter Kanton Menen) en Thierry VAN SINAY (notaris en voorzitter van de Nationale Kamer van Notarissen)) en de meer dan driehonderd aanwezigen.

Mevrouw Linda MEES (KU Leuven) en Angélique DEPPEZ (KULAK) dank ik voor de praktische organisatie. Uitgeverij Intersentia, in de persoon van mevrouw Pascale VAN HOUTTE, is te prijzen voor de goede samenwerking en proactieve houding voor de productie van het verslagboek.

Dit boek is alweer het zesde deel in de *Property Law Series*. De reeks heeft als ambitie om diepgaande analyses over goederenrechtelijke thema's aan bod te laten komen. Zo kunnen zowel Nederlandstalige als Engelstalige boeken over goederenrecht een plaats vinden in een coherente reeks, waarin kwaliteit centraal staat.

Vincent SAGAERT
Leuven, 19 maart 2017

INHOUD

Ten geleide v

Erfdienstbaarheden, kwalitatieve verbintenissen en kettingbedingen

Siel DEMEYERE	1
I. Inleiding	1
II. De regel en de uitzondering: <i>servitus in faciendo consistere nequit</i> en positieve verplichtingen	3
III. Soorten positieve verplichtingen	6
A. Onderhoud van een erfdienstbaarheid (art. 697-699 BW)	7
1. Principe: recht voor eigenaar heersend erf (art. 697 BW)	7
2. Uitzondering: plicht voor eigenaar lijdend erf (art. 698 BW)	11
B. Conventionele bijkomstige positieve verplichtingen	13
C. Niet-nakoming van een negatieve verplichting	18
IV. Ontstaanswijze en uitdoving van positieve verplichtingen	20
V. Kwalitatieve verbintenissen: gevolgen van overdracht en afstand van het zakelijk recht	22
A. Overdracht van het erf met automatische overdracht van de verbintenis	23
B. Afstand van het erf of van de erfdienstbaarheid als buitenge- wone bevrijdingsgrond	26
C. Persoonlijke aansprakelijkheid van de vorige (of huidige) eigenaar	31
D. De kwalitatieve verbintenis in vogelvlucht	32
VI. Afdwinging van positieve verplichtingen	33
VII. Het alternatief: kettingbeding	37
VIII. Besluit	42

Notariële aspecten bij de vestiging van erfdienstbaarheden en hun aanwezigheid bij vastgoedtransacties

Mathieu MUYLLE	45
I. Inleiding	45
II. Bestaansvoorwaarden van de erfdienstbaarheid	47
A. Een last op een erf, niet op een persoon	47
1. Algemeen	47
2. Erfdienstbaarheid versus dienstbaarheid	47

B.	Een last ten voordele van een erf	49
C.	Praktisch	50
D.	Erven die toebehoren aan verschillende eigenaars	51
1.	Uitgangspunt	51
2.	Nuanceringen	51
III.	Praktische aspecten voorafgaand aan de opmaak van de vestigingsakte	52
A.	Kadaster – Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie	52
B.	Hypothecaire formaliteiten en aandachtspunten	55
C.	Bodemattest	56
D.	Stedenbouwkundige informatie	56
E.	Watertoets	57
F.	Voorkooprecht	57
G.	Onroerend erfgoed	57
H.	Postinterventiedossier	57
I.	Energieprestatiecertificaat en keuring elektrische installaties ...	58
J.	Notificaties	58
IV.	De duur van de erfdienstbaarheden	59
A.	De principiële duur van de erfdienstbaarheid: een eeuwigdurend recht	59
1.	Betekenis en grondslag	59
2.	Draagwijdte van het eeuwigdurende karakter	61
a.	Algemeen	61
b.	Het eeuwigdurende bestaan van de erfdienstbaarheid versus het ontbreken van informatie over het bestaan in de verkrijgingsakte van het heersende erf enerzijds of het lijdende erf anderzijds	62
c.	Het eeuwigdurende karakter van de erfdienstbaarheid versus het eeuwigdurende karakter van het eigendomsrecht	64
d.	Eeuwigdurend vergt geen permanente uitoefening van de erfdienstbaarheid	65
3.	Terminologische bedenking	65
B.	De erfdienstbaarheid: ook een tijdelijk recht?	66
1.	Ontwikkeling	66
2.	Soorten tijdelijke erfdienstbaarheden	68
a.	Conventionele duurbeperving	68
b.	Erfdienstbaarheden toegestaan door een titularis die geen eeuwigdurende erfdienstbaarheid mag vestigen ...	73
c.	Interpretatiekwesties over het tijdelijke of eeuwigdurende karakter van de erfdienstbaarheid	76

V.	Tenietgaan van de erfdiensbaaheid	80
A.	Wettelijke wijzen van tenietgaan	80
1.	De verjaring door onbruik (art. 706 BW)	80
2.	Het gedeeltelijk tenietgaan door onbruik	82
3.	De materiële onmogelijkheid van uitoefening (art. 703-704 BW)	83
4.	De erfdiensbaaheid heeft geen nut meer voor het heer- sende erf (art. 710 <i>bis</i> BW)	83
B.	Conventionele beëindigingsmechanismen	86
1.	De minnelijke beëindiging	86
2.	Het ontbindend beding	87
a.	Het uitdrukkelijk ontbindend beding	87
b.	Het stilzwijgend ontbindend beding	88
3.	Het opzegbeding	88
4.	De ontbindende voorwaarde	90
a.	De gewone ontbindende voorwaarde	90
b.	De louter potestatieve ontbindende voorwaarde	91
5.	Conventionele uitbreiding van de rechterlijke beëindigings- mogelijkheden of wijzigingsmogelijkheden	93
a.	Algemeen	93
b.	Opheffing van de erfdiensbaaheid bij onvoorziene omstandigheden	93
c.	Opheffing of wijziging op grond van strijdigheid met het algemeen of een bepaald belang	94
d.	Opheffing bij onmogelijkheid tot uitoefening of gebrek aan redelijk belang	95
e.	Opheffing bij verkort onbruik	96
f.	Wijziging op eenzijdig verzoek van de bedding van de erfdiensbaaheid	96
g.	As-builtakte	96
VI.	Andere modalisering van de erfdiensbaaheid	97
A.	De voortzetting van de erfdiensbaaheid	97
B.	Clausules die een erfdiensbaaheid kunnen doen ontstaan of herleven: de notaris en de erfdiensbaaheid door bestemming	97
VII.	Fiscale aspecten met betrekking tot de vestiging van de erfdiens- baaheid	98
VIII.	Besluit	98
 Erfdiensbaaheden vanuit het gezichtspunt van de onroerende publiciteit		
	Benjamin VERHEYE	99
I.	Erfdiensbaaheden: terug van weggeweest (in de rechtsleer)	99
II.	Enkele relevante basisbegrippen en -onderscheiden	101

A.	Basisbegrippen	101
B.	Onderscheidingscriteria	102
III.	Publiciteit van privaatrechtelijke erfdiensbaarheden door toedoen van de mens gevestigd	108
A.	Principe	108
B.	Publiciteit van zichtbare erfdiensbaarheden: een heet hangijzer ..	114
C.	Kantmelding (art. 3 Hyp.W.)	118
D.	De hypothecaire staat in de notariële praktijk: een tweede heet hangijzer	120
IV.	Publiciteit van privaatrechtelijke erfdiensbaarheden ontstaan door verkrijgende verjaring	123
A.	Principe	123
B.	Verkrijgende verjaring van erfdiensbaarheden onder vuur	124
C.	Een alternatieve oplossing	128
V.	Publiciteit van privaatrechtelijke erfdiensbaarheden ontstaan door bestemming door de huisvader	132
A.	Principe	132
B.	Afschaffing van bestemming door de huisvader	134
VI.	Publiciteit van wettelijke en natuurlijke erfdiensbaarheden	135
A.	Principe	135
B.	Het recht van uitweg	136
C.	Conventionele bevestiging van een natuurlijke of wettelijke erfdiensbaarheid	138
D.	Is dit gebrek aan overschrijving een probleem?	140
VII.	Erfdiensbaarheden tot openbaar nut	140
VIII.	Gebrek aan publiciteit van erfdiensbaarheden en de lacunaire en negatieve aard van het hypotheekregister: van de regen in de drop ...	141
IX.	Conclusie	143

Erfdiensbaarheden van overbouw, onderbouw en steun

	Vincent SAGAERT	145
I.	Inleiding	145
II.	Begrippen: erfdiensbaarheden van over- en onderbouw, steun en bouwverbod	146
A.	Een erfdiensbaarheid van overbouw: een (atypische) inmenging in het eigendomsvolume	146
B.	Een erfdiensbaarheid van steun: de <i>footprint</i> van de overbouw ...	150
III.	Hoe kan een erfdiensbaarheid van overbouw ontstaan?	151
A.	Vestiging bij overeenkomst	151
B.	Vestiging door bestemming van de huisvader	153
C.	Vestiging door verkrijgende verjaring	154
D.	Sancties voor onbevoegde overbouw of onderbouw	155

IV.	Erfdienstbaarheid van over- of onderbouw als uitzondering op het eigendomsvolume en/of de natrekkingsregel	159
	A. Toepasselijke beginselen	159
	B. Een erfdienstbaarheid van overbouw/steun als grondslag voor een horizontale eigendomssplitsing.	160
	C. Accessoir opstalrecht als ‘minus’ van het eigendomsrecht?	164
V.	Grenzen aan de erfdienstbaarheid van overbouw	166
	A. Vereiste van heersend erf.	167
	B. Verbod van wetsontduiking	169
	C. Sancties voor het miskennen van die grenzen?	172
VI.	Regime en contractuele modulering van de overbouw of onderbouw .	173
VII.	Erfdienstbaarheid van overbouw en steun op of ten voordele van openbaar domein?	175
VII.	Conclusie.	176

Recht van overgang en recht van uitweg: actuele knelpunten

	Koen SWINNEN	179
I.	Inleiding	179
II.	Afbakening	179
	A. Interne afbakening	179
	1. Recht van overgang	179
	2. Recht van uitweg	180
	3. Verschilpunten	180
	B. Externe afbakening	182
	1. De losweg	182
	2. De buurtweg	183
III.	Actuele knelpunten inzake het ontstaan	185
	A. Verplichte voorafgaande poging tot minnelijke schikking wanneer de verweerder bij wijze van tegenvordering een recht van uitweg vordert?	185
	B. Wanneer is er sprake van ‘ingeslotenheid’?	186
	1. Situering	186
	2. De openbare weg	187
	3. De bestemming van een erf.	187
	4. Een normaal gebruik	190
	C. Kan men een recht van uitweg vorderen in geval van zelf veroorzaakte ingeslotenheid?	191
	D. Recht van uitweg over het openbaar domein?	194
	E. Verkrijgende verjaring vormt geen ontstaansgrond	195
IV.	Actuele knelpunten inzake de uitoefening	196
	A. Wanneer wordt het verzwaringsverbod geschonden?	196
	1. Situering	196

2.	Gebruik binnen de titel	197
3.	Geen verzwaring van de toestand van het lijdende erf.	197
4.	Ook bij het recht van uitweg?	201
B.	Hoe moet artikel 1370, tweede lid Ger.W. worden toegepast?	202
V.	Actuele knelpunten inzake het tenietgaan	204
A.	De moeilijke afschafbaarheid van het recht van overgang.	204
B.	De bewijslast bij tenietgaan door onbruik	207

Vrijwaring en exoneratie voor erfdiensbaarheden bij de koop

	Sander LIEKENS en Alexis LEMMERLING	211
I.	Vrijwaring voor gedeeltelijke uitwinning bij erfdiensbaarheden.	211
A.	Algemeen	211
B.	Wettelijke vrijwaring voor uitwinning bij erfdiensbaarheden	215
1.	De wettelijke en natuurlijke erfdiensbaarheden	215
2.	De conventionele erfdiensbaarheden	218
a.	De conventionele occulte lijdende erfdiensbaarheden	218
b.	De conventionele zichtbare lijdende erfdiensbaarheden	220
c.	De conventionele heersende erfdiensbaarheden	222
C.	Kenmerken van de wettelijke vrijwaring	224
D.	Gevolgen van de gedeeltelijke uitwinning	225
II.	Conventioneel moduleren van de vrijwaring voor uitwinning bij erfdiensbaarheden	226
A.	Algemeen	226
B.	Interpretatie van de clausules	227
C.	Geldigheidsvereisten	230
1.	Clausules die de wettelijke vrijwaringsplicht uitbreiden	230
2.	Exoneratieclausules en clausules die de wettelijke vrijwaringsplicht beperken	231
D.	Rol van de notaris	234
III.	Voorbeeldclausules	236
IV.	Besluit	238

Erfdiensbaarheden en mede-eigendom: een moeilijke combinatie

	Dorothy GRUYAERT	239
I.	Inleiding: probleemstelling	239
II.	De vestiging van erfdiensbaarheden binnen het appartementsrecht	241
A.	Externe erfdiensbaarheden	241
B.	Interne erfdiensbaarheden	244
1.	Algemeen	244
2.	Erfdiensbaarheid tussen private kavels	245
3.	Erfdiensbaarheid tussen gemeenschappelijk deel en private kavel	248

III.	Bevoegdheidskwesties.	252
IV.	Het tenietgaan ingevolge vermenging van eigenaarspositie.	254
V.	Erfdienstbaarheden als alternatief voor het appartementsrecht	255
VI.	Besluit	258

Erfdienstbaarheden op het openbaar domein

	Nicolas VAN DAMME	259
I.	Inleiding	259
II.	Privatieve ingebruikname van het openbaar domein	260
	A. Begrip openbaar domein	260
	B. Voorwaardelijke mogelijkheid tot privatieve ingebruikname van het openbaar domein	268
III.	Erfdienstbaarheden op het openbaar domein.	272
	A. Evolutie in de rechtspraak en rechtsleer	272
	B. Ontstaan van erfdiensbaarheden op het openbaar domein	275
	1. Natuurlijke erfdiensbaarheden	275
	2. Wettelijke erfdiensbaarheden tot privaat nut	275
	3. Erfdiensbaarheden ontstaan door de wil van de mens	277
	a. Erfdiensbaarheden ontstaan door een titel en bestemming door de huisvader	277
	b. Erfdiensbaarheden ontstaan door verjaring	278
	C. Verenigbaarheid erfdiensbaarheid met bijzonder statuut van het openbaar domein	279
	1. Erfdiensbaarheden gevestigd door een titel.	279
	2. Andere erfdiensbaarheden.	280
	a. Verbod op machtsafwendings	281
	b. Algemene beginselen van behoorlijk bestuur	283
	c. Artikel 1 Eerste Protocol bij het EVRM (en art. 16 Gw.)	284
	D. Kwalificatieproblematiek m.b.t. de erfdiensbaarheid op het openbaar domein	288
	1. Precariteit is niet onverenigbaar met kwalificatie als erfdienstbaarheids	289
	2. Kwalificatie van een erfdienselijke situatie als zaken- rechtelijke erfdiensbaarheids	291
IV.	Besluit	293

Procedurele aspecten inzake erfdiensbaarheden. *Actio confessoria*, *actio negatoria* en bezitsvorderings

	Stefaan DECLERCQ en Bram MAESCHAELCK.	295
I.	Inleiding	295
II.	Procedurele aspecten	296

A.	Procespartijen	296
1.	Algemeen	296
2.	Andere procespartijen?	298
B.	Bevoegdheid	300
C.	Wijze van inleiden	301
1.	Algemeen	301
2.	Wettelijke erfdiensbaaerheid van uitweg als vreemde eend in de bijt.	303
D.	Bewijs	306
1.	Verdeling van de bewijslast	306
2.	Bewijsmiddelen	308
a.	Erfdiensbaaerheden die niet bij overeenkomst tot stand komen	308
b.	Conventionele erfdiensbaaerheden	410
E.	Interpretatie	312
F.	Gerechtskosten	313
G.	Uitvoerbaaerheid	314
H.	Kantmelding	314
I.	Verjaring	315
III.	Vorderingen	315
A.	<i>Actio negatoria</i>	316
B.	<i>Actio confessoria</i>	317
C.	Vordering tot afschaffing van de erfdiensbaaerheid bij gebrek aan enig nut	318
D.	Vordering tot toewijzing van een recht van uitweg	320
E.	Bezitsvorderingen	321
F.	Vordering tot regeling van de erfdiensbaaerheid	324
G.	Vordering tot verplaatsing van de erfdiensbaaerheid	324
H.	Vordering tot (schade)vergoeding	326
I.	Vordering tot herstel in natura of wegruiming van hindernissen ..	327
J.	Vordering tot afgifte van een geschreven titel	329
K.	Spoedeisende procedures	330
L.	Strafrechtelijke vorderingen	330
M.	Overig	331
IV.	Samenvattend overzicht	332
Enkele fiscale aandachtspunten bij de vestiging van erfdiensbaaerheden		
Korneel DECROIX en Kelly MOENS		333
I.	De vestiging van erfdiensbaaerheden	333
A.	Algemeen	333
B.	Personenbelasting	333
C.	Btw	335

D.	Registratierechten	337
1.	Principe	337
2.	De overdracht van een onroerend goed met vestiging van een conventionele erfdiensbaerheid	338
E.	Vennootschapsbelasting	339
1.	In hoofde van de begunstigde van een erfdiensbaerheid . . .	340
2.	In hoofde van diegene die de erfdiensbaerheid heeft toegestaan	341
II.	De uitdoving van erfdiensbaerheden	341

De beëindiging van erfdiensbaerheden

	Sander BAEYENS en Ghijbrecht DEGEEST	343
I.	Inleiding	343
II.	Duurtijd	344
A.	Conventionele beperking van de duurtijd	345
1.	Erfdiensbaerheid van bepaalde duurtijd of onder ont- bindende termijn	345
2.	Aandachtspunt voor de (vastgoed)praktijk: risico op herkwalificatie	346
a.	Algemene uiteenzetting over (her)kwalificatie van erfdiensbaerheden	346
b.	Toepassing herkwalificatieproblematiek op duurtijd- clausules	355
B.	Beperking wegens de aard van de erfdiensbaerheid	357
III.	Conventionele beëindigingsgronden andere dan duurtijd	362
A.	Minnelijke ontbinding	362
B.	Ontbindende voorwaarde	362
C.	Uitdrukkelijk en stilzwijgend ontbindend beding	364
D.	Afkoop	366
E.	Opzegbeding	367
IV.	Vermenging (art. 705 BW)	369
V.	Afstand (art. 699 BW)	371
VI.	Bevrijdende verjaring ('onbruik') (art. 706 BW)	372
A.	Voortdurende versus niet-voortdurende erfdiensbaerheden en versus nooit uitgeoefende erfdiensbaerheden	373
1.	Voortdurende erfdiensbaerheden	374
2.	Niet-voortdurende erfdiensbaerheden	374
3.	Nooit uitgeoefende erfdiensbaerheden	376
B.	Schorsing en stuiting van de verjaringstermijn	377
C.	Gedeeltelijk onbruik	378
D.	Verjaringstermijn	379
E.	Gevolg	380

VII.	Verlies van nut (art. 710 <i>bis</i> BW)	381
VIII.	Materiële onmogelijkheid tot uitoefening (art. 703-704 BW)	386
IX.	Gerechtelijke onteigening.	387
X.	Faillissement.	388
XI.	Slot	391
 Epiloog: de hybride relatie tussen erfdienstbaarheden en vastgoedontwikkeling		
	Vincent SAGAERT	393
I.	Inleiding: erfdienstbaarheden als instrument voor efficiënte grondontwikkeling	393
II.	De rem op vastgoedontwikkeling door erfdienstbaarheden	394
III.	De bevordering van vastgoedontwikkeling door erfdienstbaarheden	397
IV.	Een flexibele invulling van erfdienstbaarheden in het licht van een optimale vastgoedontwikkeling?	399